

U MOSLAVINI I PODRAVINI

DOVIĐENJA, BANIJO!

U nedelju, 13. avgusta 1944, 4. brigada je napustila Baniju i prešla u Moslavinu, a nešto docnije stigla i u Podravinu.

U bataljonima vlada užurbanost. Završavaju se posljednje pripreme za pokret. Obučari popravljaju obuću, krojači krpe odjeću, a kuvari pripremaju kazane. Borci se briju i dotjeruju opremu. Pozadinski organi dijele municiju. Vri kao u košnici.

»Sigurno noćas idemo opet na prugu«, nagađamo i užurbano se spremamo za pokret. Od sela Blinje čuje se pjesma, dolaze naši bataljoni. Uskoro im se i mi priključujemo i stižemo u Staro Selo, u kojem se formira kolona od svih bataljona. Komandant brigade Pero Maljković vrši smotru postrojenih jedinica.

Od čela do začelja kolona prenosi se komanda: »Spreman za pokret«, a zatim »Pokret!« Krećemo prema pruzi, putevima koji su nam dobro znani, jer smo po njima, često, išli u akcije. Tamna avgustovska noć. Kolona u tišini kreće naprijed. Odjednom: »Stoj, stoj!« prenosi se šapatom. Sjedamo na rosnu travu kraj puta. Drijemamo i čekamo novu komandu za pokret. Osjećamo nekakav čudan miris katrana. Sličan onom kojim se impregniraju željeznički pragovi. Zbog toga borci šapuću među sobom: »Pruga je pred nama.« U taj čas prenosi se kolonom šapat: »Naprijed!« Onako dremaljivi, uzimamo opremu i kolona je već u pokretu. Tišina. Čuje se samo bat naših cipela i topot konjskih kopita. Prelazimo preko pruge Sisak — Kostajnica. Znači, akcije na prugu neće biti. Evo nas i u Trokutu, ali marš ne prekidamo. Borci opterećeni opremom, oružjem i municijom idu dalje. Kolona se oteгла unedogled. Na svakom zastanku samo što ne zaspimo. Opet pruga, prelazimo je i nešto brže nastavljamo preko trokutske ravnice. U zoru stižemo u selo Cr-

kveni Bok, na obali Save. S one strane pruža se neprekidna posavska ravnica, Lonjsko polje. Opet smo u nekakvim voćnjacima, ali san nam je dobro došao — odmaramo se.

Poslije podne smo opet u koloni. Idemo po livadama i raštrkanim šumarcima prema Savi. Na jednom mjestu zastajemo. Tu nas čekaju drugovi sa nekoliko čamaca. Četa po četa, bataljon za bataljonom prebacuje se na drugu obalu Save. Mitraljeska četa i kuhinja imaju teškoća. Prva tura konja je ukrcana u čamce sa opremom, konji su uznemireni i — nekoliko njih odnosi Sava. Ostale ukrcavamo bez opreme. Prevozimo odvojeno samare od konja, jer, ako konj i padne u vodu, lako će preplivati na drugu obalu. Dok čekamo da budemo prevezeni nekako smo zamišljeni. Svi ćutimo. Uskoro se postrojavamo na drugoj obali Save. Oči su nam uprte preko rijeke, tamo gdje smo prije nekoliko časaka bili. Gledamo prema toliko poznatim i dragim banijskim brdima i brežuljcima. Znali smo da se u Baniju nećemo skoro vratiti. Zato gledamo u Baniju, opraštamo se pogledom od nje, kao da se opraštamo zauvijek. Za mnoge iz stroja taj pozdrav Baniji bio je i posljednji. . .

Brigada u koloni po jedan napreduje po prašnjavoj cesti preko Mužilovčice ka Lonjskom polju. Spušta se sparna avgustovska noć. Već smo i na Lonjskom polju. Tama, prst pred okom se ne vidi. Idemo korak po korak, posrcemo, pipamo po mraku. Znojavi smo od sparine i marša, a debela prašina na poljskom putu se diže i lijepi nam se za lice. A onda, odjednom grmljavina! Sijevanje! I strahotan pljusak! Zastajemo na ravnici na kojoj nema nikakvog zaklona. Zatim trčimo da bismo što prije uspostavili vezu. Po nama kiša lije kao da se nebo otvorilo. Prašina na putu se pretvara u blato gusto kao tijesto. Teško izvlačimo noge. Konji natovareni opremom još teže se kreću. Skrećemo sa puta i hodamo po livadama. Mokri smo do kože. Opet za časak gubimo vezu. Sve je teže uspostaviti je, jer nismo više na putu. Tada sijevnu i ispred sebe ugledasmo bezbroj barica. »Drži se drugu za opasač!«, naređuje neko. Tako bolje održavamo vezu. Ako taj lanac popusti, teško će se veza ponovo uspostaviti. Kretanje, grmljavina, sijevanje i kiša kao da nikada neće prestati. Remnici od pušaka, puškomitraljeza i ranaca preko mokre odjeće usijecaju se u kožu. Najednom ispred nas ugledasmo — kuće! Selo! Ili nam se to privida. Ne, stvarno su kuće. U Osekovu smo. Ni djelić tijela nije nam suh. Obuća je puna vode pomiješane sa blatom iz Lonjskog polja. Noć je i sušiti se nemamo gdje. Skidati odjeću i obuću je nemoguće, a i glavna cesta Zagreb — Beograd je daleko svega nekoliko kilometara. Moramo biti oprezni: s jedne strane je cesta a s druge Sava. Između — ravnica. Raz-

mjestili smo se po štagljima i sjenicama. Zavukli smo se u sijeno da bi nam bilo toplije, a možda ćemo se koliko-toliko osušiti. Iako smo toliko mokri, organizam traži svoje. Ostatak noći smo prespavali, a ujutro je osvanuo vedar dan. Poslije noćasnje kiše sunce nam je dobro došlo. Odjeća se isparava na nama. Peremo i sušimo obuću i čarape. U tome su nam mnogo pomogle domaćice iz sela Osekova. Osim toga, one su nas odlično ugstile, nahranile i napojile. Patrole neprekidno odlaze i dolaze. A kako i ne bi — na tom terenu smo kao između dva mlinska kamena.

Pokret i opet ravnica, pa ponovo mrak. Idemo prema Moslavini. U tišini smo se svrstali u kolonu i kao sjenke približavamo se pruzi. Tu je najopasnija tačka našeg marša. Tuda svakodnevno patroliraju oklopni vlakovi. Brigada prelazi preko pruge. U daljini se čuje pisak lokomotive. »Brže, brže!« Neko nam je bio za petama. Trčali smo. Konjovoci su se mučili. Vukli su uzde iz sve snage. Pola brigade je već na drugoj strani. Već čujemo kloparanje vlaka. Vidimo i svjetla lokomotive. To čađava grdosija s dva užarena oka ličila je na demona. U vagonima su gorjela svjetla, u tami su se pokretala kao krijesnice u junskoj noći

»Stoj! Lezi!« Kolona se u neredu zaustavljala. Ljudi su padali na tie jedan kraj drugog. Na puškama su zaškripali zatvarači. Borci su se ležeći pripremali za borbu. Vlak se približavao polako. Lokomotiva je među kotače puštala paru. Presjekla je našu kolonu na dva dijela. Ali vlak je stenjući prolazio, svjetla su se udaljavala. Kloparanje kotača bivalo je sve tiše, dok se nije izgubilo negdje u daljini. Tada je ostatak kolone bez posebnog naređenja u brzini skočio na nasip. Niko se više nije osvrtao na tišinu. Svako je htio da što prije bude na drugoj strani. Stotine cipela udaralo je u kamenje koje se rušilo niz nasip. Jedino magarac što je nosio mali bacač nije htio preko. Upro nogama u obalu pa niti hoće naprijed, ni nazad. Za kratko je zadržao kolonu. Najzad se i on pokrenuo.

Srećno smo prešli preko pruge i krenuli ka moslavačkim brdima.

Na cilju smo bili u zoru. Smjestili smo se u Srpskom Selištu na oslobođenoj teritoriji Moslavine. Veseli smo jer smo bez gubitaka prešli tako dug put. Pjevamo i smijemo se bezbrižno, no pogledi nam često zalutaju prema jugozapadu, gdje se u daljini naslućuju obrisi banijskih brda. Znamo, tamo su sela, zaseoci i kuće u kojima smo bili dragi gosti, tamo je narod Banije koji nas je toliko puta nahranio.

Pajo KAURIĆ

OSIGURANJE PRELAZI U NAPAD

Trideset prvog avgusta 1944. godine u 22 sata, 3. bataljon 4. brigade otpočeo je napad na željezničku stanicu Voloder. Četvrti bataljon bez 1. čete osiguravao je napad 3. bataljona sa pravca Popovače, dok su njegova 1. četa, s kojom je bio zamjenik komandanta bataljona Jože Pavičić, i inžinjerijska četa divizije imale zadatak da unište oklopni vlak. Ispred 4. bataljona nalazio se bunker. Prema podacima s kojima smo raspolagali u bunkeru je bilo 5 domobrana s puškomitraljezom.

Poslije primanja zadatka, partizani su počeli zapitkivanje: »Zašto da mi cijelu noć ležimo ispred tog bunkera, zašto ga ne bismo likvidirali«.

Ove noći, osim 1. čete, nismo bili predviđeni za veću borbu, pa nismo dobili ništa od težeg naoružanja, kojim bismo mogli uništiti bunker.

Štab 4. brigade nije bio daleko od nas a netko od boraca je vidio da u štabu imaju jedan »džon-bul«. Saznavši za to dogovorili smo se da likvidiramo bunker. Za izvršenje tog zadatka bilo je dosta dobrovoljaca. Dok smo tako razgovarali, prišao je pomoćnik komesara brigade Uroš Slijepčević. Pošto nismo imali odobrenje za napad na bunker, već da osiguravamo 3. bataljon, razgovor smo prekinuli bojeći se da nas Uroš ne pozove na odgovornost. Kad je Slijepčević otišao, pripreme za napad na bunker su nastavljene. Ubrzo je iz štaba brigade donesen »džon-bul« s minama. Dobrovoljci su već bili na okupu. Nastala je prepirka oko toga tko će gađati iz tog oruđa. Na kraju se za to izborio komesar bataljona Ivan Baćun, a operativni oficir bataljona Stjepan Noršić štitiće ga puškomitraljezom. Njih dvojica su se dogovorili da sa željezničke pruge tuku puškarnice u bunkeru, dok će mu desetina dobrovoljaca za to vrijeme prići. Trebalo je da se, kad 3. bataljon

počne napad, domobrani pozovu na predaju, a ako se ne predaju, otpočeti napad na njihov bunker. Jedinice su krenule u napad nešto prije 23 sata. Domobrane smo pozvali da se predaju, ali su oni to odbili.

Tada je otpočeo napad gađanjem iz »džon-bula« i puškomitraljeza. Neprijatelj je pružao snažan otpor. Naša vatra je prosto brisala teren. Dobrovoljci su zastali na 50 metara pred bunkerom čekajući da »džon-bul« i puškomitraljez, tukući puškarnice, nanesu gubitke neprijatelju, ometu ga u otvaranju vatre i time omogućće približavanje dobrovoljaca. Borba se vodila između »džon-bula« i puškomitraljeza s naše i oružja iz bunkera s druge strane. Baćun je pogodio bunker iz »džon-bula«. Neprijatelj se ne predaje niti snaga vatre slabi. Bunker je pogođen sa nekoliko mina iz »džon-bula«, ali neprijatelj još pruža snažan otpor. Kad je komesar Ivan Baćun, kao nišandžija, sedmom ili osmom granatom pogodio domobrana koji je tukao iz mitraljeza, vatra i otpor iz bunkera su prestali. Dobrovoljci su tada jurnuli. U zauzetom bunkeru zatekli su mrtve domobrane, Nijemce i ustaše. U bunkeru su zaplijenili teški mitraljez, engleskog porijekla, za kojim je sjedio mrtav domobran, laki mitraljez »švarcloze« i puškomitraljez, i veliku kolićinu municije i ostale opreme.

Naši gubici nisu bili veliki. Poginuo je operativni oficir bataljona Stjepan Noršić, rodod od Velike Gorice, u ulozi puškomitraljesca. Taj gubitak bio je veoma težak.

Stevo VUJIC

TREĆI BATALJON KOD SIMLJANICE¹

Drugom polovinom avgusta 1944. krenula su od Bjelovara prema jugu više od dva puka Nijemaca i »Čerkeza«. Dolje, u Moslavini, ovu akciju neprijatelja dočekale su 3. i 4. banijska brigada. Naš bataljon bio je u zasjedi kod sela Simljanice. Tako ga je rasporedio 22-godišnji zamjenik komandanta bataljona Zivko Arambašić,² koji na toj dužnosti nije proveo ni mjesec dana, a već se istakao razboritošću i smjelošću.

Bio je to bistar, otresit seoski omladinac iz Rujevca. Od vojnog školovanja, u onim ratnim uslovima, jedva ga je zapao neki desetarski kurs od 14 dana. Ali, za Zivka je najbolja škola bilo partizansko iskustvo i želja da stalno uči. Sjećam ga se odranije kako bi, dok je gazio na čelu svoje čete, stalno upoređivao sekciju s terenom i zapitkivao vodiča:

— Je 1' će sada, iza šumarka, grupa kuća, pa potok, a onda groblje? ...

Mlade starješine bez većeg vojnog obrazovanja obično su uspjeh u borbi plaćale većim žrtvama. Ali, Zivkovo raspoređivanje jedinica za borbu redovno bi postizalo cilj uz relativno male gubitke. I kad je trebalo obaviti neki samostalan zadatak, štab bataljona upućivao bi komandira čete i zamjenika komandanta Arambašića, siguran da će ga on vješto izvršiti. Tako je on razradio i plan za napad na uporište Voloder na pruzi Zagreb — Beograd. Teško je tamo bilo — trebalo je proći kroz jake prepreke od bodljikave žice. Da bi podigao moral

¹ Članak je objavljen u knjizi Sedma banijska divizija.

² Poginuo je u borbi s jedinicama njemačke 104. lovačke divizije marta 1945, kod sela Gata; tada je imao čin poručnika.

svojim vojnicima, najteži »zalogaj« ostavio je za sebe: pošao je s četom na glavnom pravcu napada, pa je tu bio i lakše ranjen u glavu.

Sada, pred Simljanicom, naš mladi starješina rasporedio je desno od ceste 2. četvu. Komandiru Duri Čulibrku i komesaru Gojku Šesti posebno je naglasio da se borci na tom visu ukopaju »do zuba«. Lijevo od ceste, u jednom vinogradu, posjela je položaj 3. četa s komandrom Josipom Šnajderom Švabom i komesarom Jovanom Sundaćem. Neprijatelj je brzo »napipao« te položaje i najžešćom topovskom vatrom zasuo onaj vis na desnom krilu bataljona. Padale su po njemu nebrojene mine i granate — reklo bi se, od čete niko živ neće ostati. A kad tamo — niko ni ranjen! Sigurno je pomoglo ukopavanje boraca i primjer i utjecaj komunista i skojevaca u bataljonu da se to što bolje obavi. Naša partijska organizacija često se bavila vojničkim usavršavanjem, borbenom izgradnjom jedinice. Još prije nego što ćemo s Banije prijeći preko Save u ravnije krajeve, komunisti su shvatili kakav značaj ima za naše nenavikle borce ukopavanje na svakom položaju. I baš je Arambašić nastojao da parolu »ukopavanje do zuba« najprije prihvate komunisti. Onda je lakše prešla u krv čitavom bataljonu. Kod Simljanice je to sigurno spasilo živote mnogih boraca.

Pravo govoreći, u toj su nam borbi, valjda najviše muka i brige zadavala dva topa koje je bataljon dobio. Ne samo zato što su bili bez nišanskih sprava, pa si mogao da nišaniš jedino onako partizanski, kroz cijev. Topovi su za nas bili novost koja najviše otežava pokretljivost bataljona. Cestom koja ide kroz naš položaj neprijatelj časkom može izbiti iza leđa, pa kud ćemo onda s topovima? Ali komandant je i njih veoma pametno rasporedio i koristio u borbi.

Još se nije razišao dim od neprijateljevih granata i mina, kad su cestom već zazvrčali tenkovi. Čelna mašina prošla je nekako pored mina koje smo ukopali na cesti. Ali, nju je sačekao naš »džon-bul« (ručni protivtenkovski bacač, dobijen od saveznika) i teško je oštetio. Slijedeći tenkovi naišli su na naše mine . . . Nekoliko neprijateljevih juriša uspješno smo dobili iz Simljanice. Iz tenka su ranjeni komesar čete Jovo Sundać, komandir voda Rade Dupalo i još nekoliko boraca. Otpremili smo ih u bataljonsko previjalište uvrh sela, ali je neprijatelj i tamo već stizao. U toj borbi naše čete su često prelazile u protivnapade i zarobile pri tom dosta »Čerkeza« i Nijemaca. U jednom takvom jurišu zaplijenili, smo i puna kola municije.

Međutim, kako nam iza leđa nije više bilo 3. brigade, valjalo se povlačiti iz Simljanice. Komandant je vješto izvukao topove a 3. četa, noseći svog ranjenog komesara, odstupala je za bataljonom. Svi smo žalili odličnog borca i druga Jovu Sundaća. U svim borbama, pa i ovdje u Simljanici, on je junačkim držanjem davao čvrstinu borcima, dok ga u jednom jurišu ne pogodi rafal iz tenka.

Čitav dan i noć i još jedan dan marševala je četa sa ranjenim komesarom. U selu Mlinskoj još jednom ga je spasila od odjeljenja »čerkeske« konjice, s kojom se iznenada sudarila. Kad smo izbili na prugu Bjelovar — Garešnica, gdje smo susreli slavonske partizane iz 12. proleterske brigade, još jednom smo previli ranjenog komesara Jovu koji više nije dolazio k svijesti. Uskoro je izdahnuo u bolnici 7. divizije.

Zamjenik komandanta, Zivko Arambašić i komesar čete Jovo Sundać, koji su se posebno istakli u teškoj borbi u Simljanici, ulaze u red onih skromnih banijskih omladinaca koji na početku rata nisu ni slutili da će se ikada baviti politikom, vojskom, rukovođenjem. Ali Partija, borbeni okršaji i ratno iskustvo stvorili su od njih divne starješine koje su vodile svoje borce u naše najteže i najdraže pobjede.

Milan VUJCIC

UNIŠTEN OKLOPNI VOZ

Svanuo je lep pretposlednji dan avgusta 1944. godine.

U selu Dišniku odmarao se 4. hrvatski bataljon. Kao i uvek, pred odlazak na izvršenje sledećeg zadatka, ili, kako smo mi govorili, pred odlazak u akciju, borci su čistili oružje a održano je i nekoliko sastanaka.

Oko 14 časova, kurir je predao komandantu bataljona naređenje komandanta brigade: »Spremite jednu četu. Snabdejte je sa tri suva dnevna obroka i u sumrak uputite u štab. Vaš zamenik će mi se javiti sat ranije. Izdaću mu zadatak i dati uputstvo za izvršenje«.

Komandantu brigade sam se pravovremeno javio. Posle pozdrava i upoznavanja sa komandrom inžinjerijske čete divizije, komandant nas je pozvao do stola na kome je bila raširena topografska karta. Pogledavši kartu, reče: »Drugovi, vaš zadatak je da sa četama, u rejonu kote 116, kod sela Ravnika, minirate prugu 31. avgusta do 23.00 sata i uništite oklopni voz. Noćas neopaženo predite cestu i prugu između sela Krivaja i Volodera. Od svanuća do sumraka budite prikriveni u najpogodnijem rejonu u blizini sela Osekova. U sumrak priđite pruzi i na najpogodnijim mestima je minirajte tako da pod svakim od šest vagona oklopnog voza eksplodira po jedna mina. Čim mine postavite, maskirajte ih i pripremite za paljenje, radio-vezom izvestite štab divizije kako bi mogao otpočeti napad na neprijatelja koji brani prugu i objekte uz nju. Vaše prisustvo i rad ne smeju biti otkriveni«.

Pred rastanak komandant dodade: »Imam poverenja u vas i siguran sam da ćete zadatak izvršiti«.

Komandir 1. čete 4. hrvatskog bataljona Juraj Smok u određeno vreme raportirao je da je četa stigla i spremna za izvršenje zadatka. Potom su stigli i inžinjerci sa 3 mazge natovarene minama i radio-stanicom. Borcima je saopšteno da kre-

ćemo preko ceste i pruge, preko kojih moramo neopaženo preći i zato treba dobro da pritegnu opremu na sebi. Preko obe komunikacije smo prešli na određenom pravcu između dvaju bunkera uz prugu i stigli do Osekova. Severno od sela, u jednoj šumici ostali smo ceo dan. Borcima smo saopštili da tu ostajemo prikriveni do polaska na izvršenje glavnog zadatka. Zatim smo se obezbedili postavivši isturene osmatračice. Polovina jedinica bila je u strogoj pripravnosti na ivici šume a druga se odmarala. U toku dana zadatak je potpuno razrađen. Svaki borac i starešina znali su šta treba da rade pre, u toku i posle miniranja. Dobroj razradi zadatka doprinela je okolnost što smo sa ivice šume videli ceo prostor na pruži gde je trebalo da izvedemo akciju. Mogli smo svakoj jedinici i borcu pokazati tačno mesto na kome i šta treba da radi u pojedinim fazama izvršenja zadatka.

Čim je pao mrak, krenuli smo ka koti 116, na polazni položaj. Na putu smo iznenada naišli na jednu ženu sa devojčicom od 8 do 10 godina. Nosile su na leđima travu koju su nabrale u kukuruzima. Zbog bojazni da budemo otkriveni, morali smo ih Dovedi. Sva naša ubeđivanja da im ne preti nikakva opasnost bila su uzaludna. Komandir inžinjerijske čete iznenada ih upita: »Zar ste vi toliko ogorčene na borce protiv neprijatelja da nam nećete pomoći da uništimo oklopni voz koji vama i nama nanosi velike štete«. Zena je začutala i više za sebe rekla: »Kada biste bar to postigli, onda mi ne bi bilo žao kaj ne mrem doma da obavim posel koji još večeras moram obaviti«. Iznenadio sam se što je komandir otkrio tajnu. Zena se umirila tiho opominjući devojčicu čim bi malo glasnije progovorila. Shvatio sam da je komandir, odajući tajnu, dobro postupio. Dva streljačka voda i inžinjerci u 1 čas krenuli su na prugu. Jedan vod je obezbeđivao minere sa jugoistočne a drugi sa severozapadne strane od kote 116 prema bunkeru. Iz trećeg voda jedno odeljenje obezbeđivalo je radio-stanicu na polaznom položaju, a ostala dva odeljenja pomagala su inžinjerima pri odnošenju šljunka sa pruge i maskiranja postavljenih mina. Ceo rad odvijao se po planu i u najvećoj tišini.

Sest mina je postavljeno na rastojanju dužine vagona. Sve su međusobno povezane brzogorećim štapinom. Stapin je povezan kablom do rova, udaljenog oko 100 metara, iz kojeg će se izvršiti paljenje. Inžinjerci i njihov komandir pokazali su izvanrednu veštinu. Za jedan sat mine su bile postavljene i tako maskirane da se ništa nije moglo primetiti. Povukli smo sva obezbeđenja sa pruge, a dva borca su otpratila ženu i dete do njihove kuće. Radio-stanicom smo, u 22 časa i 30 minuta, javili Štabu divizije da je pruga minirana.

Napad divizije otpočeo je nešto pre 23 časa. Najpre su se oglasili topovi, a zatim mitraljezi i puške. Na napadnutom delu pruge čule su se jake eksplozije, a mitraljeska i puščana vatra stalno su se pojačavale. Oklopni voz nije nailazio. To je izazvalo bojazan da neće ni krenuti iz Popovače. Uskoro smo čuli huku lokomotive. Voz se kretao polako i bez upaljenog svetla. Kada je naišao celom dužinom ispred nas a lokomotiva se svojim čelom poravnala sa banderom koju smo prethodno »markirali«, iz rova se začula komanda: »Pali!« Sevnuo je crveni blesak. Potom je odjeknula eksplozija, tako jaka, da su po nama, na polaznom položaju, padala parčad razmrskanih vagona. Ubrzo je ceo voz bio u plamenu. Odjeknule su eksplozije zapaljene municije u vagonima. U napad nismo kretali. Nije bilo ni potrebe, a zapaljenom vozu nije se moglo prići. Pucjava na pruzi je trajala sve dok smo se, u koloni po jedan, neometano povukli u sastav svoje jedinice.

U ovoj akciji poginuli su svi Nemci koji su sačinjavali posadu oklopnog voza, a od naših ranjen je samo jedan borac.

Josip-Joža PAVIČIĆ

USTAŠKI TENK MEDU PARTIZANIMA''

Poslije teške borbe koja je vođena cijele noći, tek ujutro 5. oktobra 1944. savladan je neprijateljev garnizon u Podravskom Kloštaru, u kojem je bilo oko 550 ustaša zloglasnih bobanovaca. Bilo je dosta plijena i zarobljenika, a ubijen je i veći broj ustaša. U naše ruke palo je nekoliko tenkova. Nismo imali teške gubitke, pa borci raspoloženo kreću na novi zadatak.

Prvi bataljon 4. brigade, izdužen na drumu prema Koprivnici, zastaje i čeka dalje naređenje. Borci umorni od noćne borbe i prethodnog marša posjedali s obje strane puta i odmaraju se. Bezbržijski su brzo zaspali. Ostali, naslonjeni na puške i ranice, razgovaraju. Vod 1. čete, koji se nalazi na čelu, izlazi ispred bataljona na propisno odstojanje i prima ulogu neposrednog osiguranja. Orijentiran je prema najbližem neprijateljskom garnizonu. Koprivnici.

U razgovoru se najviše vraćamo na noćasnju borbu. Ima dosta različitih utisaka. Artiljerci su nas oduševili kao nikada. Haubicu su u toku noći privukli pred same bunkere, iza nasipa pruge i u zoru nazvali bobanovcima dobro jutro — bunker je bio u zraku. Nišandžija na »džon-bulu« Ilija Zec likvidirao je u drugom bunkeru 5 ustaša. Bomeštar, zvani Car, ispeo se na neprijateljev tenk i sa njega, likujuć, dokazivao svoje »carovanje«. Iznose se i drugi događaji i prizori. Sjećamo se naših drugova koji su poginuli u toku borbe.

Nikako ne možemo da shvatimo kako nam je poginuo desetar Vujančić. Prije no što smo krenuli na juriš, nišanio je iz svoje »brede« na onaj bunker koji nam je u toku noći zadavao posebnu brigu. Pogoden je usred čela i tako ostao naslonjen na svoju »bredu« od koje se nikad nije razdvajao, pa ni sad u smrti. Njegovu pogibiju uopće nismo osjetili. Tek kad je

* Članak je objavljen u knjizi Sedma banijska divizija.

trebalo krenuti na juriš, zahtijevali smo da nam, kao mnogo puta do tada, rafalima prokrči put i omogući uspješniji juriš. U očekivanju rafala njegove »brede« čuli smo njegovog pomoćnika, Italijana: »Vujanić je mrtav!« Oprostili smo se od našeg druga onako kako se to obično u borbi čini — plotunima upućenim neprijatelju i silovitim jurišem. Nismo imali vremena ni da ga pogledom ispratimo.

I dok tako razgovaramo, razmišljamo i promatramo umorne borce bataljona koji se odmaraju pored puta, od mjesta na koje smo prije jednog sata jurišali približava nam se drumom jedan tenk. Radoznalo ga posmatramo. Radujemo se što imamo i tenkove — zaplijenili smo ih u noćasnjoj borbi. Mislimo da su u njima naši tenkisti. Tenk je već u bataljonu, prolazi punom brzinom kraj umornih boraca. Neki ustaju i pozdravljaju ga mašući rukama. Oni koji leže kraj puta povlače noge da ih ne bi zgazio. Niko u tom momentu ne sluti da su u tenku bobanovci koji pokušavaju na ovaj način da se izvuku ka Koprivnici. Nisu uznemiravali bataljon i umorne borce — išli su pravo prema nama.

A tu gdje smo mi, postavljena su minska polja. Plašimo se ne znaju za njih, stradat će i tenk i drugovi — treba ih zaustaviti (to su nam jedine misli), ne dozvoliti da stradaju. Istrčali smo na drum i iz sveg glasa vičemo: »Mine . . . mine . . .«, dajući posadi znake rukama da stane, ali tenk, ne smanjujući brzinu, juri i dalje prema nama. Već je tu — mislimo, gotov je. I tada zrak zapara reski prasak rafala upućenog s »našeg« tenka. Za neki centimetar zrna prošišaše povrh naših glava. Sjurismo se u jarak pored druma, sretni što niko nije stradao, Tek tada smo shvatili čiji je tenk, zapravo ko je u njemu. Prosto se ježimo na pomisao šta se moglo desiti dok je tenk prolazio pored umornih boraca bataljona kraj druma.

No, ni ovo lukavstvo ustaša nije dokraja uspjelo. A malo je trebalo pa da nas nadmudre. Prvo su čekali s tenkom zamaskiranim u jednom dvorištu, pod plastom sijena, a da nisu bili otkriveni. Zatim su prošli drumom kroz bataljon, a i za neki milimetar mimoišli i minska polja. Izgledalo je da će i ovog puta izbjeći zasluženu kaznu. No, ostala je i posljednja prepreka, pa smo strijepili da i nju ne prebrode. Cijeli je bataljon na nogama — promatramo kako tenk juri prema deblima stabala, prepriječenim preko druma. Konačno, tu nisu imali sreće: stali su — tenk se zaglavio, a trojica ustaša pokušavaju bjekstvo. Brzo su uhvaćeni, a nama se ova epizoda iz borbi oko Kloštara duboko urezala u sjećanje.

Mladen OLJAČA

KLOSTAR JE OSLOBOĐEN

Rana jesen 1944. godine. Tmurna noć. Preko polja sa posječenom kukuruzovinom 4. brigada se približavala Kloštaru. Borbeni poredak besprijekoran. Red i disciplina izvrsni. Neprijatelj ne primjećuje ništa. Oko Kloštara bunkereri, a u njima sluge okupatora — ustaše.

Oko pola noći otpočeo je juriš brigade. Osvajan je bunker po bunker iz kojih su ustaše vikale: »Dođi, neslani Jovane, da te skuham za ručak«.

Ni parole, ni žestoka odbrana fašista nisu pomogle ustašama. Pokušaj njihovog bjekstva kamionima, na konjima i pješke, osujetile su zasjede koje je brigada pravovremeno postavila. Možda je samo poneki od tih zlikovaca uspio da pobjegne. Mrtvih, ranjenih i zarobljenih ustaša i raznog ratnog materijala bilo je toliko da je malo ko u brigadi mogao povjerovati u to.

Ručali smo u oslobođenom Kloštaru.

Stjepan PETRINJAK

NAPAD NA USTAŠE U PODRAVSKOM KLOŠTARU

Tek kada smo došli do pruge Zagreb — Bjelovar saopštili su nam zadatak: likvidirati više od 300 ustaša iz crne legije u Podravskom Kloštaru. Kloštar je branila 20. bojna 5. ustaškog stajaćeg zdruga, naoružana, pored ostalog, i sa dva topa.*

Još za vidjela smo se približili ustaškim bunkerima i tu stali da bismo, kad padne mrak, otpočeli napad. Cijele noći smo uzaludno jurišali. Nismo napredovali ni korak. Bili smo veoma blizu ustaša i sa njima se dovikivali gotovo cijele noći. Dovikivali su nam: »Ej, neslani Jovane, dođi po sol, ili čekaj dok ne svane«. Ni mi njima nismo ostajali dužni. Nazivali smo ih, tuđim slugama i banditima, jer su to i bili. To nas nije zabrinjavalo toliko koliko pomisao: što učiniti kada svane, pošto je do neprijateljevih bunkera sve okolo bila pusta ravnica. Komandant i komesar bataljona obilazili su borce po rovovima i naređivali nam da se što bolje ukopamo. Tako je prošla i ta noć. Kada je svanulo, počeli smo opet uzaludno jurišati. Niti smo mi mogli naprijed, a ni neprijatelj. Oko 7 sati odlučili smo da topovima uništimo bunkere i mitraljeska gnezda a zatim ćemo i mi jurišati. Malo zatim, iza naših rovova ogласiše se topovi. Moj nišandžija Simo Samardžija diže glavu da vidi kako će granata eksplodirati na neprijateljevom bunkeru, ali ga puščano zrno spriječi. Na mjestu ostade mrtav. Prva granata je pala ispred, a druga tačno na bunker. Uto i mi iz streljačkog naoružanja otvorismo vatru. Ustaše počеше bježati iz bunkera. Kada su ustaše iz ostalih bunkera vidjele kako njihova sabrača iz prvog bunkera bježe, napustile su svoje i pojurile prema mlinu koji se nalazio usred sela. Odmah smo to iskoristili. Potrčali smo za njima, noseći teški mitraljez. Tada nam

* Vojnoistorijski glasnik br. 2 od 1953. godine.

je komandant brigade rekao da ne idemo dalje, već da tu postavimo mitraljez i štitimo naše u jurišu. Pošto nisam imao zaklon, napravih ga od mrtvih ustaša. Kasnije smo u jednoj kući našli još mnogo mrtvih i ranjenih ustaša. Naše jedinice su opkolile mlin, i tu zarobile nekoliko desetina ustaša, zaplijenile pet tenkova, šest mitraljeza, više pušaka i konja. U mlinu smo našli i mnogo samljevenog i prosutog brašna.

Uspješnom ishodu ove borbe doprinijele su podrška artiljerije i silina našeg juriša, koji je bio dobro organizovan i izveden.

Naši gubici nisu bili veliki. Koliko se sjećam, poginulo je i ranjeno nekoliko boraca. Nakon te borbe i oslobođenja Podravskog Kloštara malo smo se odmorili, sredili svoje redove, naručili se i opremili ratnim plijenom.

Vaso DRAGOSAVLJEVIĆ

IZ BORBI KOD VIRNJA

Nakon izviđanja, 9. oktobra 1944. godine, u kome su učestvovala starješine jedinica 4. brigade, upoznali smo se sa zadacima koji su nas očekivali u napadu na Virje. Odlučeno je da napad izvedu samo jedinice 10. zagrebačkog korpusa, a da naša 4. brigada ostane u rezervi. Za vrijeme borbi za Virje, Đurđevac i Podravski Novigrad, naš 4. bataljon ostao je u rezervi u vinogradima iznad Virja. U to vrijeme u Virju je bila 1. bojna 5. ustaškog zdruga i oko stotinu pripadnika milicije. Novigrad je branila 2. satnija 37. ustaške bojne i nešto ustaške milicije.

Borba u Virju i Novigradu rasplamsala se. Idućeg dana do podne neprijatelj je počeo da se osipa. Kako je tko znao i umio probijao se i bježao željezničkom prugom prema Koprivnici.

Iz Virja i Novigrada ustaše su bježale preko ravnog zemljišta, izbjegavale brda koja su se protezala zapadno i jugozapadno od ceste koja vodi za Koprivnicu, strepeći da se u brdima ne nalaze naše jedinice, kao što je u stvari i bilo.

S obzirom da je poslije poraza kod Novigrada neprijatelj bježao u neredu ka Koprivnici, komandant 4. brigade Pero Miljković izdao je naređenje 4. bataljonu da jednom četom zaposjedne željezničku prugu i cestu koje vode iz Virja prema Koprivnici, i da, ukoliko naiđu razbijene ustaške jedinice, likvidira ih ili zarobi. Za izvršenje ovog zadatka štab 4. bataljona odredio je 3. četu.

Odmah je izdato naređenje 3. četi da krene ka cesti i željezničkoj pruzi. Četa je u koloni po jedan krenula usječnim putem. Njen komandir Ivica Jelić je u pokretu primio zadatak od komandanta bataljona. U tom času je našu kolonu i položaje bataljona napalo nekoliko ustaških aviona vatrom iz mitraljeza. Četa je zaleгла. Za to vrijeme su komandant ba-

taljona i komandir čete stali uz jedan usamljeni hrast, da osmotre teren. Malo zatim primijetili smo kako se nedaleko od nas, uz željezničku prugu, probija kolona ustaša.

Pošto i ostale jedinice bataljona nisu bile daleko, štab bataljona je samoinicijativno donio odluku da napadne s boka tu ustašku kolonu, ostavljajući jedan vod 1. čete na položaju prema Virju, da štiti leđa bataljona.

Bataljon se brzo razvio za borbu. Zauzeo se položaj u vinogradima južno i jugozapadno od ceste Virje — Koprivnica. Na signal komandanta, jedinice bataljona su svom snagom, svaka prema svome zadatku, jurnule na neprijatelja. Naš munjevit upad je među ustašama izazvao paniku. Preplašeni našim povicima »ura«, vatrom naoružanja i praskom ručnih bombi, ustaše su počele bacati oružje i same sebe ubijati, jer su bile svjesne da će ih stići zaslužena kazna.

Vod naše 1. čete koji je ostao u zaštitnici postrojavao se da krene za nama, ka selu Hlebinu. U tom trenutku cestom je naišao ustaški laki tenk, bježeći pred našim jedinicama koje su napadale Virja. Borci su vidjeli da se u tenku nalaze ustaše (jedan je gledao iz tenka, pa su mu vidjeli kapu sa slovom »U«) i odmah su samoinicijativno krenuli u potjeru za njima. U sastavu voda 1. čete u tom se času nalazila i protivtenkovska puška čiji je nišandžija bio Dragutin King, rodom iz Zaprešića. On je sa samo nekoliko metaka ošteti tenk. Ustaše su tada vidjele da njihovo borbeno vozilo ne može dalje, jer je oštećeno, i da na njih jurišaju naši borci, pa su iskočile iz tenka i dale se u bijeg. Ovi zlikovci bojali su se zaslužene kazne, nisu daleko pobjegli. Naišli su na našu mitraljesku četvu, koja je bila u pokretu za jedinicama bataljona, pred selom Hlebinama. Posada ovog tenka bježala je tako panično da nije primijetila da naši borci, osim mitraljeza, nisu imali drugog oružja. U tom času i mitraljesci su se našli u neugodnoj situaciji, jer su vidjeli da prema njima idu ustaše, naoružane pištoljima. Prvi se snašao mitraljezac Pajo Subarić, rodom iz Glinske Joševice. Noseći postolje od lakog mitraljeza »švarcloze«, pri susretu sa ustašama nanišanio je njime kao puškom i ovi su odmah podigli ruke i predali se.

Dok se ova akcija odigravala, 1. i 2. četa napadale su u bok motorizovanu kolonu ustaša bobanovaca, koja se probijala cestom za selo Hlebine, a 3. četa gonila ustaše na levom krilu bataljona, kroz šumu. Hlebine su branile jedinice naše 3. brigade, čekajući ovu ustašku kolonu sa fronta.

Udar našeg bataljona u bok ove motorizovane kolone umnogome je doprinio i olakšao da se ona razbije. Kad je borba sa tom kolonom počela, među ustašama je zavladao panika. Oni

su počeli iskakati iz vozila, jer je vatra našeg naoružanja bila ubitačna duž cijele kolone. Kolona se svom dužinom našla na brisanom prostoru, tako da ustaše, zahvaćene vatrom, nisu bile u stanju da pruže organizovan otpor, pa ih je dosta bilo mrtvih i ranjenih. Oko podne 10. oktobra 1944. u rejonu Hlebina je neprijatelj bio uništen. Manji broj ustaša bježao je kroz šumu i polja između Hlebina i jugoslovensko-mađarske granice, namjeravajući da nađe spas bjekstvom za Koprivnicu. Da nam ne bi izmakle, odredili smo jedan vod 1. čete da pretraži teren između Hlebina i mađarske granice. Pretresajući ovaj teren borci tog voda su 11. oktobra ujutro izbili na mađarsku granicu. Tada su primijetili mađarske vojnike kako se sunčaju i trijebe vaške iz rublja i odjeće. Vod je otvorio vatru po njima, a zatim se povukao u pravcu Hlebina.

U noći između 10. i 11. oktobra uspjeli smo da pohvatamo znatan broj ustaških zlikovaca, među kojima i mnoge poznate koljače, srpskog stanovništva Podravine i Slavonije.

U ovoj borbi,* u kojoj je učestvovao i naš bataljon, ubijeno je i ranjeno oko 170 ustaša. Zaplijenjena su 4 tenka, 12 kamiona, 60 motocikla i trokolica, 3 protivtenkovska topa sa 300 granata, 4 teška minobacača sa 500 mina, 20 puškomitraljeza sa mnogo municije, radio-stanica i druga oprema. Gubici našeg bataljona: lakše je ranjen operativni oficir bataljona Božić, rodom iz Zagreba. Gubici drugih jedinica takođe nisu bili veliki.

Stevo VUJIĆ

* U ovoj borbi učestvovale su: 3. i 4. brigada 7 udarne divizije i jedinice 32. divizije.

U KOPRIVNICI KAO U PAKLU

Završene su borbe za Novigrad, i sad se odmaramo u Hlebinama. Razmješteni po kućama spavamo cijelu noć. Kako i ne bismo, kada prošle noći nismo niti oka sklopili. Ujutro čistimo oružje. Lijep jesenji dan, a mi leškarimo i razgovaramo o jučerašnjoj borbi kod Novigrada. Poslije podne je došao kurir iz 4. brigade u štab bataljona. Znali smo da njegov dolazak znači kraj našem odmoru. Vjerovatno nam predstoje nove borbe ili, u najboljem slučaju, pokret.

Komandant bataljona Stevo Vujić poziva komandire četa u štab, a borci nagađaju šta bi to moglo biti. Partijci i skojevci održavaju sastanke po četama. Borci su obaviješteni da idemo u akciju, ali nije rečeno kada i gdje. Pregledano je oružje, dopunjena municija. Obilnu večeru smo dobili još prije nego se smrklo. Vjerovatno sutra ručka neće biti.

Nakon večere, komandant bataljona rekao je postrojenim borcima: »Drugovi! Noćas napadamo ustaško uporište Koprivnicu. Moramo uspjeti«.

Pokret! Borci se vesele, pjevaju. Kada smo prolazili kroz sela, mnogo je radoznalih očiju gledalo našu kolonu koja je išla prema Koprivnici.

Na zemlju se spustila kasna jesenja noć. Na nebu pun mjesec, i prema njegovoj svjetlosti ocrtavale su se siluete naših boraca. U daljini ugledasmo svjetla Koprivnice. Pjesma prestaje. »Tišina, tišina!«, prenosi se od borca do borca. Svjetla trepere, čuje se po koji pucanj u prazno — to ustaše od straha pucaju.

Stigli smo na polazni položaj za napad. Komandiri četa i vodova rasporedili su borce u streljački stroj. Napetost raste. Od borca do borca prenosi se šapatom: »Naprijed! Naprijed! . . .« Metar po metar, prilazili smo žičanim preprekama koje su bile pred nama. Sa onu stranu žice, na mjesecini se nazire tamna silueta bunkera. Jedino se dobro vidi otvor koji sije smrt. Ce-

kamo. Najednom noćnu tišinu prekinuše rafali iz mitraljeza. Nebom zaparaše rakete — bijele, zelene, crvene. Osvijetliše okolicu, tako da se vidjelo kao po danu. Iz bunkera otvoriše vatru. Na nas krenu roj svijetlećih zrna. Ni mi ne ostajemo dužni. Pucnjava se slila u bubnjanje, a eksplozije granata dopunjavale su tu buku.

Napadamo i naš streljački stroj se pomače prema prepredi. Na žičanoj mreži ostaje komandir 2. čete Vlado Novosel Čik. Tu su već i prvi ranjenici: Josip Krznarević, vodnici Dmitar i Žagar . . . Pomoćnik puškomitraljesca Rokić ostade ležati na rancu punom municije.

Juriš nije uspio. Naprijed nismo mogli. Ležimo u kanalu, žica je ispred nas i sva sreća da je kanal tu.

Sviće. Sada bunker izgleda još strašniji. Iz njega su virile dvije cijevi uperene u nas, kao dvije zmijine glave. Ponovo jurišamo, ali opet ništa. Samo se broj mrtvih i ranjenih povećava. Na bojištu zavlada tišina, samo se čuje poneki rafal, eksplozija granate i ječanje naših ranjenika. Komandir 3. čete Jelić samo malo podiže glavu i već pade mrtav. Mitraljezac Jozo iz Istre leži krvav na svome oružju. Čulo se zapomaganje: »Druže, druže!«.

Ti su pozivi bili sve tiši, dok nisu prestali. Borac Kalan, teško ranjen u obje noge, zove u pomoć. Zapomaže, i najposlije aktivira bombu i tako zauvijek završava borbu.

Bataljon ima velike gubitke, a mi smo još na položaju. Naređenja za povlačenje nema. U gradu svira ustaška glazba, a iz zraka avioni ustašama bacaju municiju. Za njih je to moralna podrška, za nas — obratno. Kasno po podne dolazi kurir Slavko Zugaj i mi se povlačimo. Malo nas je ostalo.

Kada smo bili van domašaja mitraljeske vatre, prikupljamo se u jednoj šumi. Srećem brata od strica, Josipa Kaurića, sav je crn u licu, a rame mu zavijeno. »Brate jesi li živ?« Ne znam ko je prvi to zapitao. Možda obojica u isti mah. Grlili smo se i nekako čudno jedan drugom smiješili.

To što smo preživjeli bio je — pakao.

Prilazimo kuhinji i dobijamo svaki po komad pečenog mesa. U kotlu je ostalo više od trećine nepodijeljeno. Kuhar pokušava da nas razveseli: »Vidite kako smo vam spremili dobru večeru. Uzmite koliko hoćete. Ima repete . . .« Mene nešto steglo u grlu, pa jedva jedem i ono svoje parče. Znam kome pripada ostatak mesa. To je večera namijenjena našim drugovima koji su zauvijek ostali pred Koprivnicom. Ali, mi smo neprijatelju pokazali da i u tako jakim uporištima kao što je Koprivnica ne može biti miran i siguran.

ČETVRTI BATALJON U NAPADU NA KOPRIVNICU

Poslije kratkog odmora u Hlebinama 13. oktobra 1944. godine počele su pripreme za napad na neprijateljski garnizon Koprivnicu. Iz podataka koje smo dobili Koprivnicu je branila bojna (bataljon) ustaša ojačana razbijenim dijelovima ustaša, bobanovaca, koji su se povukli iz manjih uporita Podravine.

Četvrti bataljon je imao zadatak upasti od sela Brega u Koprivnicu i najkraćim putem zauzeti i držati glavni trg — centar grada.* Očekivali smo u Koprivnici žestok otpor neprijatelja, pa smo se solidno pripremili za napad. Popunili smo bataljon naoružanjem, municijom i opremom koje smo zaplijenili u borbi kod Hlebina. Održani su sastanci partijskih ćelija i SKOJ-a. Na njima su članovi Partije i SKOJ-a upoznati sa zadacima koji stoje pred jedinicama i data su zaduženja pojedincima. Članovi Partije i SKOJ-a imali su zadatak da pripreme borcu za predstojeću akciju. Ukazivano je na greške i slabosti, a isticani za primjer borci koji su u ranijim borbama postizali dobre rezultate. Izvršena su i potrebna izviđanja i analizirani dobijeni podaci o neprijatelju.

Bataljon je ojačan vodom minobacača 82 mm i protivtenkovskim topom krenuo na zadatak 13. oktobra 1944. godine u 18 sati iz sela Hlebina. Napad smo započeli na desnom krilu 4. brigade, putem koji ulazi u Koprivnicu prema gimnaziji i cestom selo Bregi — Koprivnica. Pod zaštitom mraka, nastojali smo da što prije ovladamo prvom linijom odbrane, izbijemo u centar grada, i držimo glavni trg do pristizanja naših snaga.

* U Vojnoistorijskom glasniku br. 2/53. i dokumentu br. 31/la VII, kutija 813, piše da je 4. bataljon imao zadatak da zauzme artiljeriju na sajmištu.

Bataljon se u noći neopaženo privukao do prvih kuća na periferiji Koprivnice. Tu smo zastali, dovukli minobacače i postavili ih tako da mogu uspješno gađati. Protivtenkovski top kretao se duž puta ka gimnaziji, u streljačkom stroju. Prva i 2. četa bile su napred, a 3. četa je bila u bataljonskoj rezervi. Zauzeli smo položaj i čekali znak za početak napada.

Aleksandar Lamza, komesar čete u 4. bataljonu.

Linija odbrane neprijatelja, između tvornice »Danica« i Ciglane bila je u obliku potkovice i na taj način u pravcu napada 4. bataljona omogućavala neprijatelju stvaranje unakrsne vatre.

Na dati znak za napad korpusna artiljerija otvorila je žestoku vatru po ciljevima u Koprivnici. Neprijatelj je prihvatio borbu i otvorio vatru iz sveg naoružanja, na osnovu koje smo otkrili prvu liniju odbrane i raspored vatrenih sredstava.

Pod zaštitom vatre bataljon je krenuo u napad.

U početku napada zaključili smo da su snage neprijatelja mnogo jače nego što smo mislili. Njegova vatra sa prednjeg kraja bila je veoma žestoka, broj utvrđenja veliki a kroz žičane prepreke provedena struja.

Bataljon nije uspio da pređe preko žičanih prepreka. Pri tome je pretrpio osetne gubitke. U prvom naletu poginuo je komandir 2. čete Vlado Novosel, zvani Čik, rodom iz Siska. Poslije neuspjeha u prvom jurišu, sredili smo jedinice i što je moguće brže pripremali se za ponovni juriš. Odlučili smo da

žičane prepreke što prije prekinemo i tako isključimo struju. Odmah smo odredili borce s »partizanskim čarapama«, vrećicama eksploziva, detonatorima i štapinom, da na par mjesta ispresijecaju bodljikavu žicu eksplozijom.

Poslije toga oko pola noći bataljon je krenuo ponovo na juriš. Minobacači su tukli neprijatelja u rovovima. Protivtenkovski top je tukao vatrene tačke u velikoj zgradi ispred desnog krila bataljona. Korpusna artiljerija gađala je ciljeve u dubini grada. Vođena je žestoka borba. Jurnuli smo na neprijatelja. Poslije nekoliko juriša opet nismo uspjeli probiti njegovu odbranu. Brisani teren, višekratna i unakrsna vatra protivnika nanosila nam je velike gubitke. Iako nam je mrak bio saveznik, nismo se uspjeli probiti dalje od bodljikave žice. U praskozorje jedinice bataljona su i dalje bile pred bodljikavom žicom — odstupanja nema. Valja se pripremiti za borbu po danu. Znamo da će nam po danu biti teže. Zemljište ravno, otkriveno, nismo pripremili rovove, neprijatelj blizu, dobro ukopan u rovovima, a raspolaže i sa nešto aviona, koji će nas, sigurno, u toku dana napadati. Znači, treba cijeli dan voditi borbu. Da bismo ojačali snage, donijeli smo odluke da upotrijebimo 3. četu iz rezerve i sa njom zaposjednemo položaj između 1. i 2. čete, gdje će preko dana neprijatelj najvjerovatnije pokušati da nas napadne i odbaci na polazne položaje. Treću četu treba dovesti na položaj neopaženo. Za to smo iskoristili kanal koji se pružao paralelno sa položajem protivnika. On je poslužio i kao rov za zaštitu od neprijateljske vatre.

Ujutro je vođena žestoka borba sa neprijateljem koji je pokušao da nas protivnapadima izbacii iz na brzinu pripremljenih rovova i da nam na brisanom terenu nanese što veće gubitke. Znali smo šta nam se može dogoditi ako mu to pođe za rukom. Zato smo čvrsto držali položaje i obasipali neprijatelja vatrom. Ujutro su neprijateljski avioni, padobranima bacali nešto u grad. Ubrzo je neprijatelj počeo da gađa naše položaje iz lakih bacača. Zaključili smo da su avioni padobranima spustili lake minobacače i mine.

U ovoj borbi 3. četa ima prve gubitke. Poginuo je borac Ibro. Komandir 3. čete Ivica Jelić pokušao je da izvuče mrtvog Ibru i u tom času poginuo.

Od komandanta brigade dobili smo naredenje da se pripreмимо za opšti napad, koji počinje u 11.30 sati. U pomoć nam je došao naš 2. bataljon. Da bismo uskladili napad pozvao sam komandanta 4. bataljona 3. brigade Rakasovića da dođe na dogovor. Sastanak sam zakazao na lijevom krilu bataljona. Došao sam na ugovoreno mjesto u li sati, ali Rakasovića nije bilo. Još jednom sam provjerio preko veze, od borca do borca, da li ide

Rakasović. Odgovoreno mi je da je poginuo idući na sastanak. S obzirom na kratkoću vremena, jedino mi je ostalo da održavam vezu sa najbližim starješinama susjednog bataljona i da tako sadejstvujemo u novom napadu.

U ponovljenom napadu uz artiljerijsku podršku, uspjeli smo zauzeti dio kuća u Koprivnici. Kod prve kuće ranjen je komesar bataljona Pero Hrkač i kurir štaba brigade Miloš Begović, kome je kasnije amputirana ruka. Borba se rasplamsala svom žestinom. Trpimo gubitke. Izdato je naređenje da pojačamo napad. Ponovo smo krenuli, i dok mi napadamo, u Koprivnici svira muzika. To ustaše pokušavaju podići moral svojima. Boban strijelja nekoliko ustaša koje su se pokobile i počele da bježe sa položaja. Uspijeva nam da ubijemo jednog ustaškog oficira i više ustaša.

Imali smo uspjeha u dnevnim napadima, samim tim što smo upali u grad. Zbog toga čvrsto držimo dostignutu liniju i odbijamo ustaške protivnapade. Oko 17 sati bataljon je dobio naređenje da se povuče iz borbe, u drugi borbeni ešelon.

Četvrta brigada imala je velike gubitke, a iz 4. bataljona poginuli su komandir 2. čete Vlado Novosel Čik, komandir 3. čete Ivica Jelić, puškomitraljezac Talan, borac Ibro. Ranjeni su komesar bataljona Pero Hrkač, vodnik Jantol Zagar, borci Kaurić, Dragan Smolčić i drugi. I ovog puta naši borci su pokazali veliku hrabrost i izdržljivost boreći se na otvorenom i ravnom prostoru.

Stevo VUJIC

OSTALI SMO SAMO TROJICA

Bio sam desetar 3. čete 4. bataljona 4. brigade kada smo u oktobru 1944. napali Koprivnicu. Moja je četa bila za tu borbu određena u rezervi. Naš bataljon je napadao od sela Hlebina. Ali taj prvi napad nije uspio, pa je oko 2 časa po ponoći u borbu ubačena i naša četa. Zauzeli smo položaj lijevo od puta Hlebina — Koprivnica. Moja desetina je bila određena da jednom suvom potoku zauzme položaj, da (lijevog susjeda nije bilo) ne dozvoli neprijatelju da nas zaobiđe i zađe za leđa našim jedinicama.

Do svanuća niko nikog nije vidio. Sačekali smo da svane, a onda je već u prvim, veoma teškim okršajima, moja desetina izgubila većinu boraca. Neprijatelj je žestoko tukao. Ostali smo samo dva borca i ja. Upornom borbom i teškom mukom uspjeli smo da se nekako izvučemo sa tog položaja. I pored oštrog upozorenja da se niko ne podiže iz rova, neki borci to nisu poslušali i jedan za drugim su podizali glave i ginuli pogođeni mecima ustaških snajpera. Komandir čete Ivica Jelić, rodom iz Novog Sela kod Siska, kada je u ranu zoru došao u moju desetinu i vidio da je dosta boraca poginulo, naredio je da se čuvamo i pažljivo osmatramo teren.

A ispred nas je bila čistina i oko 200 metara do neprijateljskog položaja. U jednom trenutku neoprezno se podigao i moj pomoćnik Ibro. Dograbi mitraljez ne bih li ga zaštitio, ali je već sve bilo kasno. Komandir Ivan Jelić pritrča da mu pomogne, ali i on smrtno pogođen pade pokraj Ibre. Nas trojica

pokupismo oružja toliko koliko smo mogli da ponesemo. Puzeći tako s teretom više od 200 metara, našosmo se u sigurnom zaklonu. Neprijatelj je snajperskom vatrom likvidirao našu desetinu i time doveo u pitanje izvršenje zadatka. Iako smo ostali samo nas trojica, na novim, sigurnijim položajima smo nastavili da izvršavamo zadatak desetine. To nam je uspjelo. Za nas je to bila velika škola o tome kako se treba boriti protiv neprijateljskih snajpera i kako obezbijediti vlastite položaje, disciplinu i, u prvom redu, kako takve neprijateljeve tačke likvidiraju.

Josip ZAGORAC

ZAHVALNOST DRUGU

Bio je oktobar sumorne jeseni 1944. godine. Napadali smo ustaše zloglasnog Bobana u garnizonu u Koprivnici. Neprijatelj se grčevito branio izvodeći protivnapade uz podršku tenkova i avijacije.

Napadi prvog i drugog dana nisu uspjeli. Pretrpjeli smo velike gubitke. Među poginulim i ranjenim borcima bilo je dosta članova SKOJ-a, čiji sam bio rukovodilac. Situacija teška a gubici nenadoknadivi.

Trećeg dana u podne održali smo kratke partijske, a zatim i skojevske sastanke. Postavljen je zadatak: »Grad se mora osloboditi.« Svi smo taj zadatak shvatili. Ponovo smo krenuli na juriš, ne žaleći živote.

Uraganska vatra iz ustaških topova, minobacača, mitraljeza, tenkova i aviona opet nas je dočekala.

Komandantu 2. bataljona sam prenosio zapovijest komandanta brigade Pere Maljkovića da se grad mora osloboditi od zlikovaca.

Bez obzira na gubitke i težinu postavljenog zadatka, jurišali smo i zato da osvetimo pale drugove. Prilazili smo prvim kućama i žičanoj ogradi. Odjednom sam pao sa žice ranjen u obje noge i lice, s izlomljenom desnom rukom. Nastalo je krvoliptanje. Pred nadmoćnim neprijateljem, koji je imao podršku aviona i tenkova, brigada se morala povlačiti. Ostao sam u koprivama. Rane su još bile vruće. Uspio sam da dopuzim do jedne male kuće. Ušao sam kroz prozor. Tek tada sam postao svjestan da sam u životnoj opasnosti.

Brigada je ponovo jurišala. Ubrzo poslije pokliča »ura«, drugovi su me našli. Prišao je načelnik štaba brigade Janko Zebić, uhvatio me ispod pazuha i podigao. Izašli smo iz kuće.

Teško sam hodao. Janko me bodrio. Išli smo putem pored kanala. Neprijatelj nas je tukao mitraljeskim rafalima sa zemlje i iz aviona. Iako u životnoj opasnosti, Janko me nije ostavio.

Iako teško ranjen i gotovo u besvjesnom stanju, osjećao sam se siguran i zadovoljan što je moj starješina uza me. Posebno sam bio ponosan kada sam vidio kako je on izložio svoj život da bi spasao moj.

Još otada mislim kako da se odužim čovjeku i drugu. Kako da mu izrazim zahvalnost? I evo, pružila mi se prilika da se ovako zahvalim Janku. Da kažem svima čitaocima ove knjige, kojom oživljavamo uspomene na našu brigadu, kakvi smo bili u ratu i kakvi su nas nesebičnost, drugarstvo, ljubav i ljudski odnosi krasili.

Miloš BEGOVIĆ

A N E G D O T E

»PAMUČNJAK«

Za vrijeme borbe u Moslavini, prolazi komandant Maljković kraj boraca koji su na sastanku i nakon dugog vremena jedu bijeli hljeb. Komandant ih potapša po ramenu i pita: »Je li, momci, kako vam se sviđa ovaj pamučnjak?«

»VRAPCI I CIO SVIJET«

Poslije dužeg marša brigada je zastala u šumarku, radi kraćeg odmora. Borci su se okupili oko štapskog radija i slušaju vijesti. Neki su sa čuđenjem posmatrali radio. To je primjetio komandant i malo se našalio. »Vidite, momci, rastjerasmo vrapce i slušamo cio svijet.«

»STA OD MENE NOĆAS URADIŠE«

Na maršu kroz Lonjsko polje 1944. zaglavi se u jednom povećem kanalu konj koji je nosio mitraljez. Da se ne bi u noći kolona prekinula, komandir Tadić je brzo reagovao. Sve one koji su tu stajali gurnuo je u kanal, među njima i komandanta Maljkovića, jer ga nije prepoznao. Konj je brzo izvučen iz blata i kolona je nastavila marš. Sutradan se komandant onako kaljav požali drugovima u štabu: »Vidite, šta ovi moji momci noćas od mene uradiše.«

ZEMLJAK SA SUVE MEĐE I BRATSKI SOVJETSKI SAVEZ

U proljeće 1944. određen sam da idem na kurs u SSSR. Nije mi se išlo, te me je pozvao i komesar brigade Dušan Jandrić. Kada sam mu rekao da se ne bih rastajao od drugova, nasmijao se i rekao saradnicima iz štaba: »Vidite, drugovi, neće ovaj moj zemljak sa Suve Međe u bratski Sovjetski Savez.«

Mladen OLJACA